

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

БАБАРИЦЬКА ВІКТОРІЯ КОСТЯНТИНІВНА

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМПЛЕКСУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ**

11.00.02 - економічна і соціальна географія

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
географічних наук**

Київ - 1997

911.3:30
911.3:33 Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі краєзнавства і туризму географічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: кандидат географічних наук,
доцент Яценко Б.П.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
Новіков В.М.
кандидат географічних наук,
Мазуркевич О.О.

Провідна організація: Рада по вивченню продуктивних
сил НАН України

Захист відбудеться 23 квітня 1997 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.01.03 при Київському університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 252022, Київ-22, вул.Васильківська, 90, географічний факультет, ауд. 212.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий "21" березня 1997 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради
доктор географічних наук

С.І. Ішук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Поява на політичній карті світу нової незалежної держави - Україна - порушує проблему визначення її місця у міжнародному співтоваристві. Досвід перших кроків суверенного розвитку країни доводить, що докорінні зміни геополітичної ситуації зумовили розпад господарських зв'язків, падіння виробництва, інфляцію тощо. Вирішення проблем економічної кризи визначається необхідністю нарощування реформаторської діяльності, надання пріоритету тим галузям, які при порівняно невеликих витратах можуть дати швидкий прибуток, створити джерела поповнення державного бюджету.

На нашу думку, такою галуззю невиробничої сфери є туризм. Відомо, що туризм є одним з найкрупніших виробників світового валового продукту. Доля цього сектору економіки у світовому валовому продукті становить 10,5% при сталих протягом останнього десятиріччя темпах зростання обсягів виробництва на рівні 4 - 5 %. Участь у діяльності світового туристського ринку сприяє формуванню іміджу країни, розширенню її зовнішньоекономічних зв'язків, а розвиток експортної складової міжнародного туристського обміну приводить до зростання попиту на національному ринку. Вже тепер колишнім партнерам по соціалістичному табору Польщі, Словачії, Румунії, Угорщині, Чехії, туризм приносить близько 205 млн. доларів на рік, що становить майже 7,6% їх валового внутрішнього продукту. Досвід Аргентини, Бразилії, Кенії, Мексики, Перу, Тунісу доводить, що загальна криза в країні - не виправдання бездіяльності в галузі туризму. Він позитивно впливає на розв'язання такої актуальної для сьогодення України проблеми, як зайнятість населення. У такій ситуації особливо зростає роль трудомісткої невиробничої сфери, і, зокрема, туризму. При цьому, за оцінками експертів, витрати на створення одного робочого місця в туризмі в 20 разів менші ніж у

ДНБ ім. В. Стефаника
АН України

промисловості. Отже, і з точки зору поглинання робочої сили туризм має велике значення.

Питома вага України, що має значний рекреаційно-туристський потенціал, в світовому експорті туристських послуг становить 0,1 - 0,2 %. Значним є дефіцит платіжного балансу по статті "Туризм". Значної реконструкції вимагає матеріальна база туризму. Гострим є дефіцит кваліфікованих спеціалістів. Відсутня система наукового та рекламно-інформаційного просування національного туристського продукту на зовнішньому ринку.

Виникає необхідність цільової державної програми розвитку туристської галузі, яка вимагає нового переосмислення і поглиблення теоретико-методологічних положень, обґрунтування концепції територіальної комплексно-пропорційної організації діяльності в сфері міжнародного туризму країни.

Об'єкт та предмет дослідження. Враховуючи суспільне значення міжнародного туризму як чинника оздоровлення економіки і населення, в якості **об'єкта дослідження** обрано комплекс міжнародного туризму (КМТ) України - об'єктивне утворення, що визначається конкретно-історичною взаємодією матеріально-речовинних та ідеальних об'єктів і явищ природничого, соціального, економічного змісту, яка зумовлює специфіку виробництва і споживання міжнародних туристських послуг в межах країни.

Закономірності діалектичного процесу територіальної організації даного об'єкта в економічному, соціальному, екологічному та управлінському аспектах виступають **предметом дослідження**.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування суспільно-географічної концепції функціонування і розвитку КМТ України.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення ряду **завдань**:

1) **обґрунтувати** теоретико-методологічні основи вивчення комплексу міжнародного туризму (суть, функції, структура, фактори територіальної диференціації міжнародної туристської діяльності);

2) **проаналізувати** змістовну і функціональну сутність факторів формування і розвитку КМТ України:

- **провести типологію** територій у відповідності до рівня забезпеченості і різноманітності ресурсного фонду України;

- **оцінити** взаємодію і сукупний вплив факторів територіальної диференціації міжнародного туристського попиту в Україні;

- **виявити** сучасні тенденції формування міжнародних туристських потоків України;

- **визначити** пояси туристської доступності України;

3) **виявити** специфічні ознаки сучасного стану туристського господарства України;

4) **провести типологію** центрів зосередження ресурсного фонду і туристської господарської діяльності;

5) **дослідити** опорний каркас територіальної структури КМТ України :

6) **проаналізувати** організаційно-управлінську структуру досліджуваного комплексу;

7) **здійснити** функціонально-територіальну сегментацію пропозиції на національному ринку міжнародного туризму України;

8) **визначити** стратегію і тактику вдосконалення територіальної організації КМТ України.

Методологія, методи, використані матеріали. Методологічною основою дисертаційного дослідження є не лише основні положення теорії суспільної географії, але й наукові розробки теоретичних і прикладних питань рекреаційної географії українських та зарубіжних вчених в працях В.І.Азара, Е.Б.Алаєва, М.О.Ананьєва, Ф.Д.Заставного,

П.М.Зачиняєва, І.В.Зоріна, М.П.Крачила, М.С.Мироненка,
П.Маріота, М.Д.Пістуна, Ю.І.Пітюренка, В.А.Поповкіна,
В.С.Преображенського, І.Т. Твердохлебова, М.С. Фальковича,
О.І.Шаблія та інших.

Вирішення поставлених завдань забезпечується логічною послідовністю використання конкретних спеціальних методів: різних видів моделювання (графового, математичного, картографічного, графічного), математико-статистичних (кореляційного, факторного, кластерного аналізу, теорії ймовірностей), бальної оцінки, порівняльно-географічного, районування, сегментації тощо.

Поетапна реалізація методики дослідження базується на емпіричному матеріалі, зібраному автором в державних установах (Держкомтуризм, Мінстат України), туристських підприємствах, під час експедиційної роботи на маршрутах в межах України, країн СНД та Європи з іноземними і зарубіжними туристами.

Таким чином, логічно побудована і апробована методика, комплекс взаємодоповнюючих методів, використання об'єктивних даних експедиційного характеру і документальної інформації ряду установ, організацій і підприємств зумовлюють **достовірність наукових результатів і висновків.**

Наукова новизна роботи полягає в:

- поглибленні, доповненні і конкретизації теоретико-методологічних і практичних положень суспільно-географічного дослідження комплексу міжнародного туризму;
- оцінці факторів, що визначають специфіку формування і територіальні відмінності функціонування КМТ України;
- розробці і реалізації методики аналізу компонентної, територіальної, управлінської структур КМТ України;
- побудові моделі територіальної організації КМТ України як з точки зору сучасного стану, так і стратегії і тактики розвитку на основі поглиблення районування маркетинговою

функціонально-територіальною сегментацією пропозиції на національному ринку міжнародного туризму.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблена методика, результати проведеного аналізу, їх конструктивна інтерпретація науково забезпечують створення програми розвитку туристської діяльності при єдності загальнодержавних і регіональних інтересів.

Включення матеріалів дисертаційного дослідження до курсів “Організація і економіка туризму”, “Менеджмент туризму”, “Методика дослідження туристсько-рекреаційних ресурсів і туристського ринку” для спеціалістів з менеджменту туризму дозволить сформувати кваліфікований і професійний підхід майбутніх виконавців такої програми.

Апробація та впровадження результатів дисертаційного дослідження. Публікації. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною досліджень з проекту “Концепція розвитку міжнародного туризму в Україні” Іноваційного Центру НАН України, державної бюджетної теми № 97121 Мінвузу України “Туристсько-рекреаційні ресурси та інвестиційний клімат індустрії туризму регіону”. Результати дослідження знайшли відображення в розробці Національної програми розвитку туризму в Україні до 2005 року, Закону України про туризм.

Основні положення дисертації доповідались на Науково-практичній конференції “Географічні проблеми великого міста” (Київ, 1991), Міжнародній науковій конференції “Актуальні проблеми розвитку торгівлі, готельного господарства і туризму в умовах ринкових відносин” (Київ, 1993), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми розвитку туризму в Україні і завдання відновлення історичної пам’яті народу засобами туризму” (Київ-Косів, 1994), VII з’їзді Українського Географічного Товариства (Київ, 1995).

За результатами досліджень опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 4,4 др.арк., в тому числі особистих - 2,2 др. арк.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Структура дисертаційного дослідження відповідає його цільовій спрямованості, визначена логічною послідовністю вирішуваних завдань. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Дисертація викладена на 139 сторінках тексту, включає 9 таблиць, ілюструється 20 рисунками, має 15 додатків. Список використаної літератури налічує 130 джерел.

Декларація конкретного особистого внеску дисертанта у розробку наукових результатів, що виносяться на захист. Сукупність отриманих наукових результатів є авторською оцінкою функціонування і розвитку комплексу міжнародного туризму України. В дисертації особисто автором розроблені методичні підходи до аналізу факторів територіальної диференціації міжнародної туристської діяльності та запропонована модель територіальної організації комплексу міжнародного туризму на базі функціонально-територіальної сегментації пропозиції на національному ринку міжнародного туризму.

Дисертаційне дослідження є одноосібно написаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення актуального наукового та практичного завдання - обґрунтування суспільно-географічної концепції територіальної організації комплексу міжнародного туризму України.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАХИСТ

Основні висновки і узагальнення проведеного дисертаційного дослідження формують суспільно-географічну концепцію

функціонування і розвитку комплексу міжнародного туризму України і зводяться до таких положень.

I Теоретико-методологічна частина

1. Комплекс міжнародного туризму визначається як відкрита складна суспільно-географічна територіально-рекреаційна система, що складається з якісно різноманітних компонентів, які характеризує багатоаспектна інтенсивна взаємодія за потоками речовини, енергії, інформації та людей, що спрямована на збереження цілісності і реалізацію її суспільної функції - задоволення попиту на міжнародні туристські послуги.

За своїм змістом міжнародний туризм є одним з видів рекреації, реалізація якої просторово практично не обмежується і забезпечується діяльністю з надання різноманітних туристських послуг - міжнародною туристською діяльністю. В процесі її здійснення відбувається взаємодія різноякісних матеріально-речовинних та ідеальних об'єктів і явищ, яка визначається територіальною диференціацією і органічним зв'язком з властивостями географічного середовища.

Територіальне, технологічне і організаційно-управлінське поєднання потоків зарубіжних і іноземних туристів, території з відповідним ресурсним потенціалом, підприємств з організації міжнародної туристської діяльності, забезпечених обслуговуючим персоналом, визначає специфіку досліджуваного комплексу. Цілісність такого об'єктивного утворення, як прояв особливого способу його функціонування, результат тривалого організаційного процесу спрямованого на гармонізацію опосередкованих територією відношень і зв'язків між його компонентами, ґрунтується на сукупності суспільно необхідних рекреаційних функцій: соціально-культурних, медико-біологічних, економічних, політичних.

2. Застосування методу структурного аналізу дозволяє виділити часткові структури комплексу міжнародного туризму, які відображають різні сторони функціонування об'єкта і осмислити їх як організовану єдність: компонентну, територіальну, організаційно-управлінську.

Конкретним виразом територіальної взаємодії функціональних компонентів комплексу міжнародного туризму виступають суспільно-географічні зв'язки: зовнішні, які зумовлюють виникнення і доцільність об'єкта в суспільно-географічній протосистемі; внутрішні, які характеризують як окремі компоненти (горизонтальні), так і їх взаємодію (вертикальні) на основі виділення, у відповідності з якісним складом, агентів зв'язку: природа, виробництво, інфраструктура, суспільство (Рис.1). Просторова їх локалізація є основою формування елементів функціонально-територіальної структури комплексу.

3. Складний діалектичний процес територіальної організації комплексу міжнародного туризму відбувається в умовах дії об'єктивних факторів, кожний з яких специфічно впливає на розміщення туристських об'єктів, підприємств супутніх галузей в межах давно освоєної території України. Доцільним є поділ факторів на 2 блоки: генеруючі локалізуючі та реалізуючі локалізуючі. Рекреаційні потреби, проявом яких є територіальна нерівномірність попиту, рівень суспільного розвитку території як можливість, насамперед економічна, забезпечити реалізацію функціонального призначення вищевказаного комплексу становлять перший блок. Реалізуючі локалізуючі фактори представлені туристсько-географічним положенням; ресурсним потенціалом, що включає взаємопов'язані складові "туристсько-рекреаційної території": природа, інфраструктура, суспільство; господарським потенціалом, вираженим через ступінь забезпеченості закладами туристського господарства, територіальну диференцію, ефективність діяльності туристських підприємств певної території.

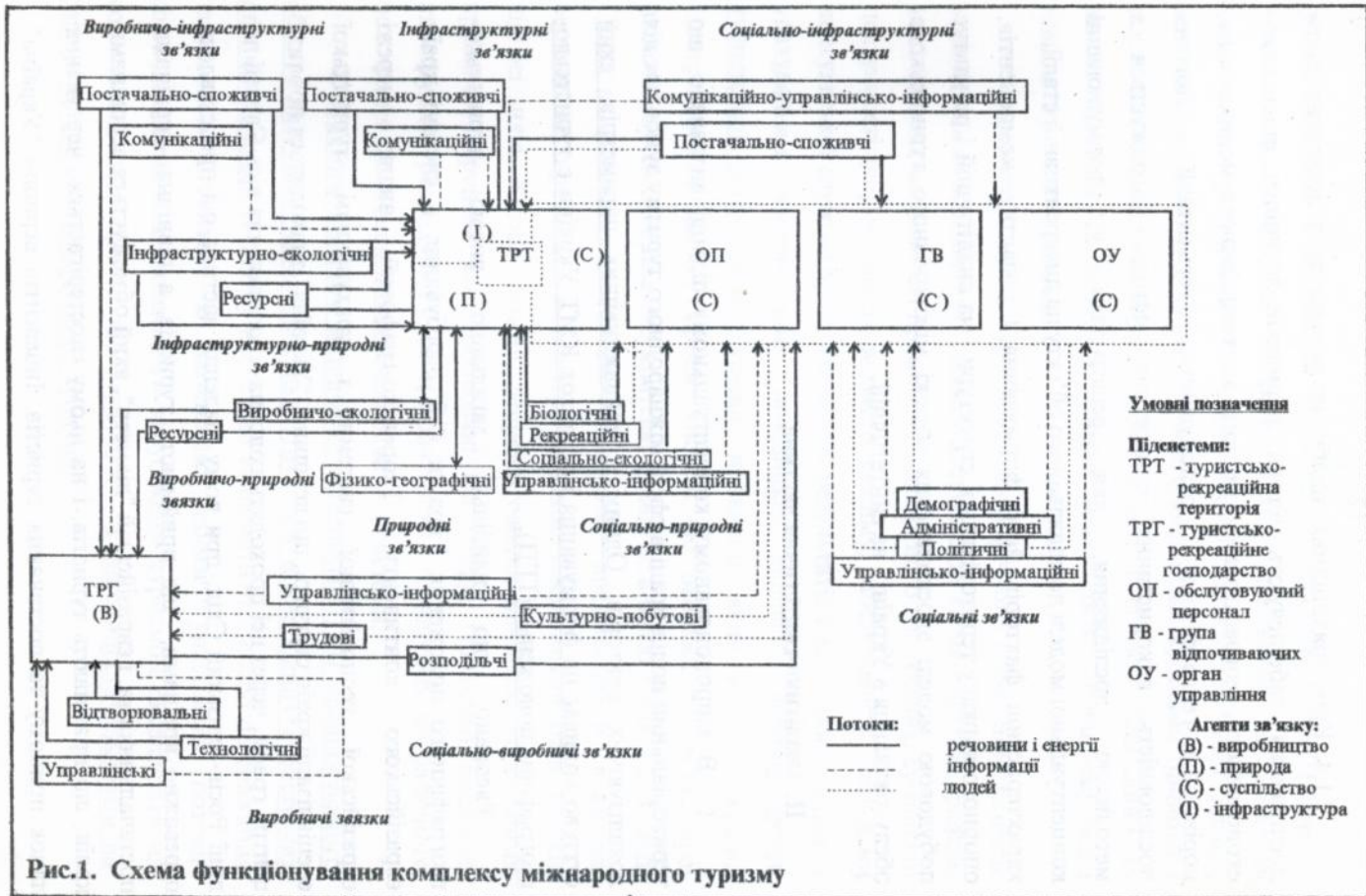

Рис.1. Схема функціонування комплексу міжнародного туризму

2.1.4. Крім традиційних, найбільші результати в досягненні мети дослідження забезпечують методи: формально-логічного, статистико-економічного, географо-математичного, картографічного моделювання, порівняльно-географічний, районування, сегментації. Логічна послідовність використання конкретних методів узгоджується з методикою дослідження, яка реалізується у формулюванні концептуальної моделі досліджуваного об'єкту на дискретивній стадії, характеристиці факторів його формування і розвитку, компонентів, опорного каркасу територіальної структури - на аналітичній і результуючої побудовою моделі вдосконалення мережі міжнародного туристського обслуговування в Україні - на синтетичній.

II. Аналітико-синтетична частина

1. В запропонованому концептуальному підході визначено, що територіальний поділ праці в сфері міжнародного туризму зумовлює дія локалізуючих факторів. Одним з найважливіших параметрів, який суттєво впливає на формування і розвиток КМТ України є туристсько-географічне положення (ТГП).

З'ясовано, що найбільш загальною рисою туристсько-географічного положення України є її перебування в системі країн євразійського континенту. Теоретико-графовий аналіз мережі євразійської геополітичної системи з урахуванням туристської спеціалізації країн свідчить, що вершина "Україна" знаходиться поблизу центра графа, через неї проходять головна геополітична вісь Євразії по лінії Росія-Близький Схід, при чому південна частина осі представлена переважно країнами, що приймають туристів, а північна - країнами постачальниками, і євразійській "діаметр", який обмежується вершинами країн, що приймають туристів, і на ньому спостерігається чергування ланок прийому та постачання туристів. Інцедентні вершини "Україна"

ребра з'єднують її переважно з країнами постачальниками (Білорусь, Словаччина, Угорщина, Молдова, Росія), що вказує на нагальну необхідність урахування ТПП у визначенні спеціалізації КМТ країни, ключове значення для зв'язку з найголовнішими країнами прийому і постачання туристів на євразійському діаметрі і осі Росія - Близький Схід мають вершини "Польща" - у напрямку захід, "Росія" - у напрямку схід і північ, "Румунія" - південь.

Комплексна оцінка туристсько-географічного положення вимагає урахування як абсолютного індексу доступності, визначеного за графом, так і індексів можливості прямого транспортного сполучення, суспільної доступності (сприятливість візового режиму, забезпеченість закладами консульської служби) країн. На основі результатів кластерного аналізу з урахуванням вищевказаних показників виділено чотири пояси туристської доступності України: найвищої, який включає країни Центральної та Східної Європи; високої, що охоплює країни крайньої півночі Європи і переважно азійські країни між віссю Росія - Близький Схід та віссю Індія-Китай; середньої, представлений крайніми вершинами євразійського діаметру на заході і вершинами країн на схід від осі Індія -Китай; низької, репрезентований найбільш віддаленими країнами, вершини яких ізольовані від графу. Приведені висновки ілюструють розрахунки потенціалів поля туристсько-географічного положення країн євразійської геополітичної системи.

2. Прямим проявом визначеної специфіки ТПП досліджуваного об'єкту виступає характеристика структури міжнародних туристських потоків України. В цілому необхідно визначити тенденцію переважання зарубіжного туризму. В загальному обсязі туристських потоків співвідношення між іноземним і зарубіжним туризмом складається на користь висновку про те, що Україна є країною-постачальником на світовому ринку міжнародного туризму.

Просторову структуру міжнародних туристських потоків у регіональному розрізі визначає несталість тенденцій при збереженні домінуючої ролі Європи і швидкому зростанні значимості середземноморських країн Європи, Азії і Африки. Країни бурхливого і особливо швидкого зростання міжнародного туристського обміну України формують Середземноморський та Центральньо-Європейський пояси та окремих ареал Індія. Формування іноземних потоків активно відбувається також у Північно-Європейському поясі та окремому ареалі Японія. Сталі тенденції зростання обсягів зарубіжного туризму визначають північно-американський континент, ареали - ОАЕ, Сінгапур. Таким чином, для зарубіжного туризму характерне більш активне проникнення у III і IV пояси доступності України з точки зору її ТПП.

Враховуючи специфіку дії політичних та історичних факторів, що визначають суверенний розвиток України в досліджуваний період, окремо досліджено міжнародні туристські потоки з країнами колишнього СРСР, які є найближчим в географічному та суспільно-історичному аспекті оточенням і представлені переважно постачальниками туристів. Слід зауважити, що у 1995 році співвідношення між видами туризму встановлюється на рівні 3:1, що відповідає класичній пропорції ефективного розвитку галузі в країні, яка спеціалізується на прийомі туристів. Питома вага інтурпотуку з країн колишнього СРСР в загальному обсязі останнього зростає в 4 рази протягом 1994-95 рр (17,33% і 42,02%, відповідно). Натомість, виїзд українців до зазначених країн хоча і зростає в 1,2 рази протягом досліджуваного періоду, але його частка в загальному зарубіжному потоці знижується з 10,21% (1994р.) до 6,94% (1995 р.). Більш як у 2,5 рази в зазначені роки зростає потік до України туристів з Білорусі, Росії, стабільними можна вважати потоки з Вірменії, Грузії, Таджикистану. Активно зростає виїзд українських туристів до Молдови і

Росії. В той же час спостерігається стала тенденція спаду міжнародного туристського обміну з країнами Прибалтики.

3. Чільне місце серед факторів територіальної диференціації туристського попиту в межах досліджуваного комплексу займає рівень забезпеченості і різноманітності ресурсного фонду. Характер територіальної диференціації ресурсного фонду в межах України у поєднанні з ознакою його територіального розподілу, компонентної структури і різноманітності зумовлює виділення, за результатами кластерного аналізу, територій різного рівня забезпеченості і різноманітності ресурсного фонду міжнародного туризму:

1. Території високого рівня забезпеченості дуже різноманітним ресурсним фондом (Київська, Тернопільська, Львівська, Хмельницька, Чернігівська області, Республіка Крим);

2. Території середнього рівня забезпеченості з досить різноманітним ресурсним фондом (Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернівецька області);

3. Території низького рівня забезпеченості ресурсним фондом незначної різноманітності (Донецька, Запорізька, Луганська, Дніпропетровська, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська).

2.2.4. Аналіз факторів формування і розвитку комплексу міжнародного туризму України дає можливість визначити основні риси його територіальної організації:

- тяжіння до зосередження на територіях значного рівня забезпеченості і різноманітності ресурсного фонду;

- тенденція до розвитку на територіях, що мають вигідне туристсько-географічне положення як з точки зору фізичних, так і суспільних відстаней;

- орієнтир на задоволення попиту у відповідності із специфікою просторової, мотиваційної, статево-вікової структури міжнародних туристських потоків і їх динамікою;

- доцільність пріоритетного розвитку на основі якісного та кількісного вдосконалення туристської господарської діяльності;

- тенденція до розміщення на територіях з високим рівнем соціально-економічного розвитку відповідно забезпечених виробничою та соціальною інфраструктурою.

Ступінь впливу окремих факторів на процес територіальної диференціації міжнародної туристської діяльності в межах України визначено через тісноту зв'язків між параметрами, що характеризують кожний з них, та їх сукупний статистичний зв'язок за значеннями факторних навантажень.

5. Досліджена функціональна структура комплексу міжнародного туризму України відображає сукупність компонентів та зв'язків між ними, особливості територіальної диференціації ознак, що їх характеризують. Виявлено, що кожен з компонентів досліджуваного комплексу зазнає вплив суспільно-економічних змін. Докорінну трансформацію в цих умовах переживає туристське господарство. Відбувається його структурна деформація, яка включає реорганізацію колишніх монополістів міжнародної туристської діяльності в країні при стрімких темпах утворення альтернативних функціональних одиниць в туристській галузі. Цей процес приводить до формування організаційних структур, які містять в собі потенціал диверсифікації міжнародної туристської послуги, що в світовій практиці розвитку туризму тривало більш як 20 років.

Проведення типології територій і центрів зосередження ресурсного фонду і туристської господарської діяльності розкриває проблему "тиску великих міст", яка є основною ознакою сучасного стану КМТ України.

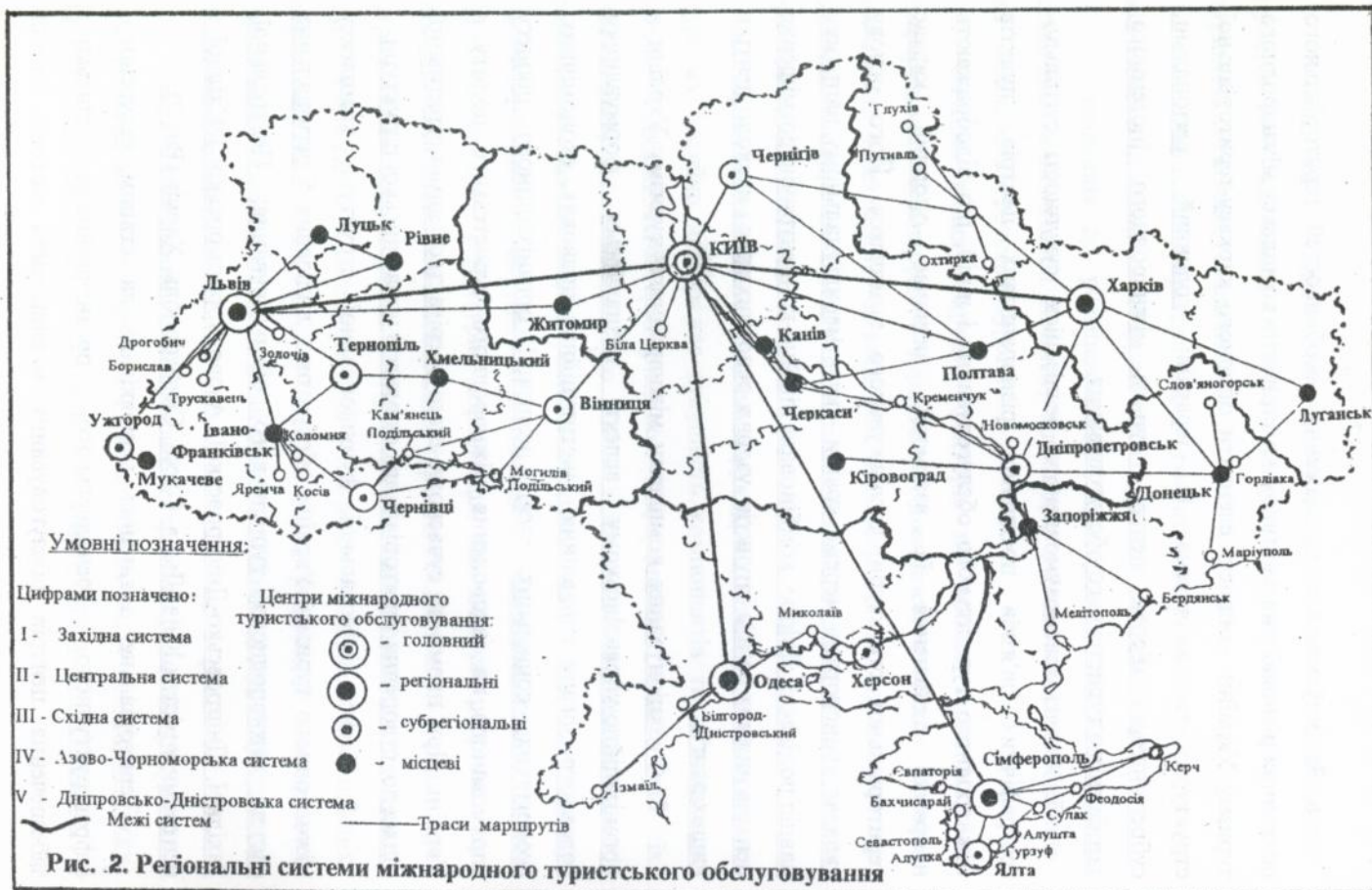
6. За результатами дослідження особливостей територіального поєднання різноякісних за станом компонентів комплексу міжнародного туризму України виділені елементи опорного каркасу-територіальної структури та визначена їх ієрархія: головний, регіональні, субрегіональні, місцеві центри, пункти міжнародного, іноземного, зарубіжного туристського обслуговування.

7. Аналіз взаємозумовленого реалізацією сукупності суспільно-географічних зв'язків поєднання різнорангових центрів, пунктів міжнародного туристського обслуговування і ліній, що відображають напрямки здійснення їх взаємодії, визначає опорний каркас територіальної структури досліджуваного комплексу. Його основу складає транспортна мережа країни, яку в меридіональному напрямку навпіл поділяє р. Дніпро, комбіноване лінійно-концентричне розміщення центрів нижчих рангів і пунктів уздовж основних трас і навколо центрів вищих рангів.

8. Функціонування комплексу міжнародного туризму України в організаційно-управлінському аспекті визначається формуванням головного органу управління, інституційних правових, економічних, екологічних, соціальних засад реалізації організаційного процесу спрямованого на задоволення міжнародного туристського попиту в Україні. При цьому на сучасному етапі зберігається адміністративний підхід до створення територіальних елементів управлінської структури.

9. Аналіз інтегральної функціональної структури комплексу міжнародного туризму України обґрунтовує виділення 5 регіональних систем міжнародного туристського обслуговування: Центральної, Західної, Дніпровсько-Дністровської, Азово-Чорноморської і Східної з центрами у містах Київ, Львів, Одеса, Сімферополь, Харків (Рис.2).

Територіальне поєднання різноякісних за станом ресурсного, інфраструктурного, господарського, організаційно-управлінського забезпечення центрів обслуговування міжнародних потоків певної

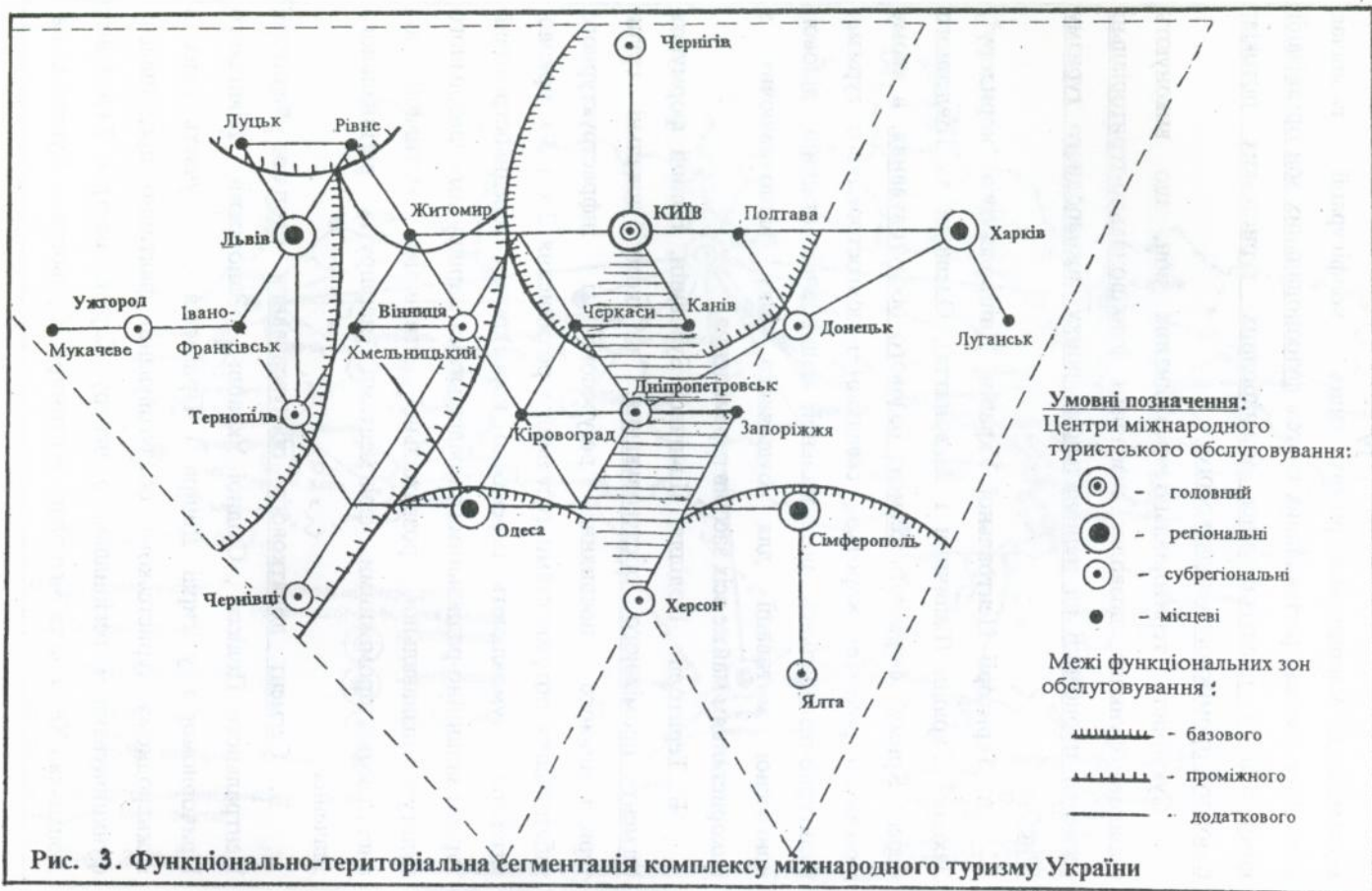
мотивації за маршрутами різних типів конфігурації визначає виділення в межах регіональних систем функціональних зон організації комплексного обслуговування міжнародних туристських потоків: базового, проміжного і додаткового.

Сукупність територіально роз'єднаних зон, що виконують однакову функцію, дозволяє визначити функціонально-територіальні сегменти пропозиції на національному ринку міжнародного туризму (Рис.3):

А. Території Центральної України, Дніпровського "коридору", Західної України (Галичини і Закарпаття), Одещини та Південного берега Криму формують сегмент базового обслуговування, в якому можливий розвиток коротко-, середньо- і довгострокового туризму культурно-пізнавальної, розважальної, оздоровчої, етнічної, ділової, конгресної мотивації для будь-якого віку відпочиваючих з використанням майже всіх засобів переміщення.

Б. Території Поділля, Північної Буковини, Волині формують сегмент проміжного обслуговування, в якому локальні групи територіального поєднання ресурсного і інфраструктурного забезпечення потужностями готельного розміщення 2-х і 3-х зіркової категорії зумовлюють переважно коротко- та середньостроковий туризм за лінійно-радіальними та радіальними маршрутами здебільшого культурно-пізнавальної, розважальної, етнічної мотивації, які виступають проміжними фрагментами маршрутів регіонального значення.

В. Сегмент додаткового обслуговування охоплює території Центрального Полісся, Східної України, Запоріжжя, Північного Причорномор'я у гирлі Дніпра і Приазов'я, участь яких в міжнародному туристському обслуговуванні фактично представлена функціонуванням регіонального центру Харків, центрів 2-го рангу Донецька і Херсона та 3-го рангу Житомира, Кіровограда, Луганська на

фоні пунктів міжнародної діяльності, зорієнтованих переважно на обслуговування зарубіжних туристів. Обмежений розвиток іноземного туризму на цих територіях зумовлений рядом політичних (розміщення підприємств військово-промислового комплексу), екологічних причин.

10. Сформульована концепція територіальної організації комплексу міжнародного туризму України ґрунтується на тому, що Дніпровський "коридор" виконує роль своєрідного "бар'єру" і становить спільний фрагмент ребер (Київ-Одеса і Київ-Сімферополь) у двох умовних трикутниках : Львів-Київ-Одеса і Київ- Сімферополь-Харків. Від вершин першого з них спостерігається послідовне чергування зон базового, проміжного і додаткового обслуговування міжнародних потоків України, а другий - практично не структурований.

При цьому стратегія розвитку комплексу міжнародного туризму України полягає у науково-обґрунтованому підході до управління спрямованого на вдосконалення мережі міжнародного туристського обслуговування у таких напрямках: східному (умовний трикутник Харків - Суми - Чернігів), західному (умовний багатокутник Вінниця - Могилів-Подільський - Хотин - Чернівці - Кам'янець-Подільський - Хмельницький) і південному (умовний трикутник Маріуполь-Бердянськ-Керч та вісь Одеса - Очаків-Миколаїв-Херсон) (Рис.4).

11. Визначена стратегія розвитку комплексу міжнародного туризму України на перспективу передбачає вивчення територіальної організації регіональних систем міжнародного туристського обслуговування і ґрунтується на реалізації тактичних заходів:

- створення і впровадження державної довгострокової багатопланової програми розвитку туризму в єдиному технологічному процесі розвитку всього господарського комплексу: регіональний розвиток, охорона навколишнього середовища, питання безпеки тощо;

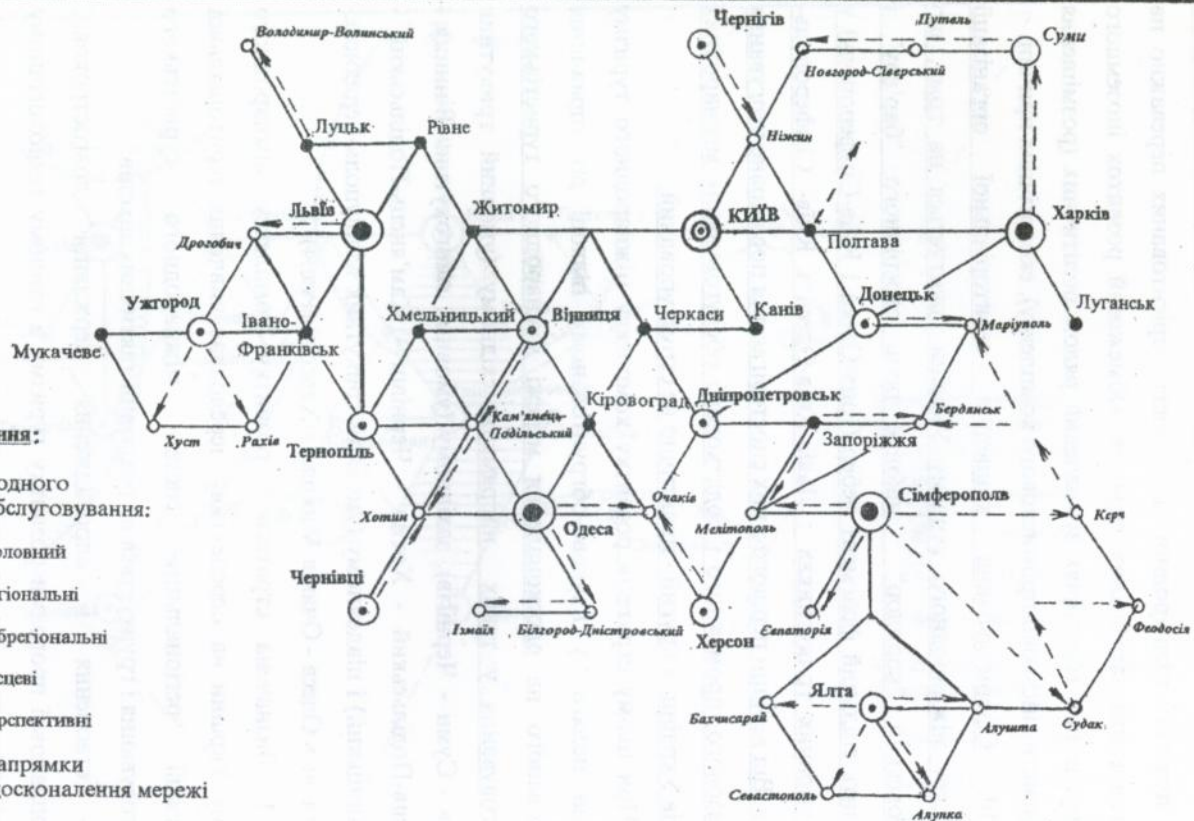

Рис. 4. Модель вдосконалення мережі міжнародного туристського обслуговування в Україні

- реорганізація управління територіальним розвитком, що ґрунтується на визначених реально існуючих і перспективних до створення функціональних зон;

- визначення зон пріоритетного розвитку, в яких за мінімальних витрат можливо подолати феномен "тиску великих міст", створити сучасну інфраструктуру іноземного туризму, вийти на світовий рівень якості надання туристських послуг і за рахунок цього створити умови для подальшого вдосконалення мережі міжнародного туристського обслуговування;

- підвищення якості туристського продукту виходячи з оптимально раціонального використання місцевих ресурсів і відповідного забезпечення кваліфікованим обслуговуючим персоналом.

Публікації по темі дисертації

1. Аналіз розвитку рекреаційних функцій рівнинних річок України // Вісник Київського ун-ту. Географія. - 1988. - Вип. 30. - С. 75,76 / у співавторстві/.
2. Аналіз факторів розвитку іноземного туризму (на прикладі столичного центру) // Вісник Київського ун-ту. Географія. - 1993. - Вип. 40. - С.136-145 /у співавторстві, особистих - 0,2 др.арк./.
3. Функціонально-територіальна сегментація ринку міжнародного туризму в Україні // Розвиток туризму в Україні. Проблеми і перспективи: Зб. наук. статей. - К.: ІВЦ "Слов'янський діалог", 1995.- С.236-240.
4. Організація туризму в Україні. Учбово-методичний посібник. - К: Київський держ. торгівельно-економічний ун-т, 1995. - 25 с. /у співавторстві, особистих - 0,5 др.арк./.

5. Туристична сфера, готельне господарство та форми їх організації в світі. Учебно-методичний посібник. - К: Київський держ. торговельно-економічний ун-т, 1995. - 52 с. /у співавторстві, особистих - 1,1 др.арк./.
6. Рекреаційно-туристські ресурси великого міста (на прикладі Києва) // Географічні проблеми великого міста: Тез. доп. наук.-практ. конференції. - К., 1991. - С.12.13 /у співавторстві/.
7. Можливості розвитку наукового туризму в Україні // Актуальні проблеми розвитку торгівлі, готельного господарства і туризму в умовах ринкових відносин: Тез. доп. міжнар. наук. конференції. - К., 1993. - С.166-168. /у співавторстві/.
8. Вимоги до підготовки екскурсійного обслуговування іноземних туристів // Проблеми розвитку туризму в Україні і завдання відновлення історичної пам'яті народу засобами туризму: Тез доп. наук.-практ. конференції. - Київ-Косів, 1994. - С. 227-229.
9. Сучасні тенденції формування просторової структури туристських потоків в міжнародному туризмі України // VII з'їзд Українського Географічного Товариства: Тез.доп. - К., 1995. - С.432-433.
10. Географічні проблеми розвитку туризму в Україні // VII з'їзд Українського Географічного Товариства: Тез доп. - К., 1995. - С.445-446. /у співавторстві/.

Babaritskaya V.K. Territorial organization of the international tourism complex of Ukraine.

The dissertation on the scientific degree of the candidate of geographical sciences on speciality 11.00.02 - economic and social geography competition, Kiev university named after Taras Shevchenko, Kiev, 1997.

In the dissertation are generalized and deepened theoretical and methodological bases of the international tourism complex (ITC) studying. It is formed social-geographic concept of the ITC of Ukraine territorial organization. Herewith are analysed factors of the international tourism activity territorial differentiation in Ukraine. Special characters of the ITC of Ukraine present state are defined on the bases of its functional structure analysis. It is realized the spatial-functional segmentation of the supply of the international tourism market of Ukraine and substained the main lines of the ITC of Ukraine territorial organization.

Бабаритская В.К. Территориальная организация комплекса международного туризма Украины.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук по специальности 11.00.02 - экономическая и социальная география, Киевский университет имени Тараса Шевченко, Киев, 1997.

В диссертационной работе обобщены и получили дальнейшее развитие теоретико-методологические основы изучения комплекса международного туризма (КМТ). Сформулирована общественно-географическая концепция функционирования и развития КМТ Украины. Проанализированы факторы территориальной дифференциации международной туристской деятельности в Украине. На основе анализа функциональной структуры выявлены специфические черты современного состояния КМТ Украины. Проведена функционально-территориальная сегментация предложения на рынке международного туризма страны и обоснованы основные направления усовершенствования территориальной организации КМТ Украины.

Ключові слова: комплекс міжнародного туризму, суспільно-географічні відношення і зв'язки, туристсько-географічне положення, ресурсний фонд іноземного туризму, фактори територіальної диференціації, функціональна структура, територіальна організація, функціонально-територіальна сегментація.

287592

287592

AB 37.142